

EUROPEAN VALUES, INTERCULTURAL DIALOGUE, YOUTH POLICIES - PROBLEMS AND CHALLENGES

IVAN RAYCHEV

PROFESSOR PHD
FACULTY OF PHILOSOPHY AT ST. CYRIL AND ST. METHODIUS –
UNIVERSITY OF VELIKO TŪRNOVO

BULGARIA

IVAN.RAYCHEV@GMAIL.COM

ABSTRACT: THIS PUBLICATION AIMS TO BRING MORE CLARITY ON CONCEPTS SUCH AS EUROPEAN VALUES, SOCIETIES AS INTERCULTURAL, THE POWER OF THE MINORITY AND THE MAJORITY, THE DISTINCTIVE FEATURES OF NATIONAL, CORPORATE AND PERSONAL IMAGE IN THE CULTURAL FIELD, AS ONE OF THE MOST FAVORABLE AREAS COMMUNICATING A POSITIVE IMAGE AMONG INTERNAL AND EXTERNAL TARGET AUDIENCES, INCLUDING AND YOUNG PEOPLE AS A SOCIAL GROUP.

DISCUSSED ARE YOUTH POLICIES AND PROGRAMS OF THE EUROPEAN UNION, VARIOUS INITIATIVES AND KEY ELEMENTS OF MUZHDUKULTURNIYA DIALOGUE BOTH IN EUROPE AND IN THE BALKANS.

KEYWORDS: VALUES, INTERCULTURAL DIALOGUE, SOCIAL JUSTICE, IDENTITY, YOUTH POLICIES AND PROGRAMS.

Европа винаги е била двигател за развитието на цивилизационните процеси, както и източник на конфликти и предизвикателства. Тя не е само географско или политическо понятие, но и серия от понятия на различните европейски институции за всеки който живее в нея, както и за останалия свят.

Днешна Европа не може да бъде разглеждана извън богатството на идеи, породено от разнообразието на хората и културите, които я населяват. Нормална реакция е всяко човешко същество, социална група да защитава своята култура и ценностите на обществата си. Реалността изисква, без значение дали приемаме различието на други хора около нас, да живеем заедно в едно общество. В противен случай дилемата е: „Да бъдем или да не бъдем“.

Краткият обзор на Европейската в т.ч. и на Балканската история е показател, че не е лесно да се намери начин за приемане на различията между хората, което продължава и до наши дни. Нормална реакция на всяко човешко същество и общност е да защитават културата и ценностите на своето общество. Интересите и политиката разделят хората в зависимост от тяхната етническа, религиозна или друга принадлежност, пораждайки конфликти и поставя предизвикателства пред институциите да решат проблемите.

В такава ситуация съвременният гражданин вярва и се надява, че международните, регионалните и местните институции могат да реагират адекватно при решаването на тези проблеми.

Мирна Европа се „сдобил“ с институции като : “Организация за сигурност и сътрудничество в Европа“ (ОССЕ) и „Европейски съюз“ (ЕС), но малцина от европейските граждани са запознати с историята и ценностите на тези институции, както и техните възможности.

Хората трябва да осъзнаят, че самите те имат достатъчно сила и енергия да решат

своите проблеми. Особено важна роля играят неправителствените организации (НПО) и младите хора.

Все пак, каква е историята и ценностите на европейските институции?

През 1949 г. в Двореца „Св.Джеймс“ в Лондон десет държави подписват договор, създаващ института Съвета на Европа. През 1951 г. се създава „Европейската общност за въглища и стомана“ (ЕОВС), която през 1957 г. се наименова Европейска икономическа общност. Към настоящият момент в Европейския съюз членуват 27 държави. Институцията „Организация за сигурност и сътрудничество в Европа“ (ОССЕ) е основана през 1975 г., като основен инструмент за ранно предупреждение, предотвратяване на конфликти и управление на кризи.

Какви са предизвикателствата пред Европа?

Днес Европа е поставена пред предизвикателството за икономическо, политическо и географско обновяване, но най-голямото предизвикателство е как да се запази мира и европейската сигурност. Това е съпроводено със защита правата на човека и основните свободи, различните рамкови споразумения, интегриране на програми и т.н..

Работата на европейските институции следва да се основава на ценности, които играят важна роля за създаването на мирна Европа, преодоляване пропастта между Изтока и Запада, поощряващи участието на малцинствените групи в изграждането на межкултурно общество. Всички хора трябва да могат да участват изцяло и на равни начала в изграждането на Европа. Ето защо необходимостта хората да се научат да живеят заедно е важно не само за европейската политика, но и като конкретна реалност на регионално, национално и местно равнище. Всичко това предполага да се изследват взаимоотношенията на межкултурния диалог чрез зачитане на човешките права, правата на малцинствата, солидарността, равните възможности за участие в демократичните процеси, т.е. това са именно ценностите на межкултурния диалог, т.нар. „межкултурно обучение“, заявените ценности на европейските институции и основа за европейското сътрудничество и интеграция.

Основателен е въпроса: „Как да направим тези ценности, ценности на европейските граждани?“

Глобалните процеси в планетарен мащаб, предпоставят културно многообразната Европа да се превърне в межкултурна перспектива. Това е нова отправна точка и са катализатори за културен диалог в Европа и другите части на света. Европа следва да се превърне в „Европа на многообразието“. Тези процеси често пъти са трудно реализируеми, следствие от политическото и икономическото разделение в миналото, особено между Изтока и Запада и следва внимателно да се проследят всички културни, религиозни, социални, икономически и политически последиствия.

Всичко това предполага отговор на следните въпроси: „Ще се борим ли за интеграция на равни начала?“, „Как да преодолеем страховете си и да се опознаем по-добре?“, „Единна обединена Европа ще бъде ли отворена към други култури?“ и т.н..

Глобалните процеси в световен мащаб водят до промени във всички сфери на обществения живот – лична, социална, културна. Пропастта между бедни и богати нараства, по-трудно се проследяват т.н. справедливи каузи. В Европа това неравенство се предопределя от „Избраният или наложен модел на неолиберално обществено развитие и зависимата от това модернизация в страните в преход откри пътя към формиране на зависими общества на периферен и полупериферен капитализъм.“ (10.2010;36).

Съвременната глобализация създава свят, маркиран чрез съгъстяването на

пространството и времето в безпрецедентен мащаб. Революциите в телекомуникациите, медиите и транспорта правят националните и културни системи все по-достъпни и ненадеждни. Именно в този глобален план межкултурните конфликти се проявяват в този нов стесняващ се свят.

В тази ситуация *плурализмът* и *толерантността* са по-важни от всякога, но те могат да се окажат недостатъчни за да се справим успешно с новите предизвикателства. Межкултурният диалог е процес на открит и изпълнен с движение обмен на гледни точки между хората с различен етнически, културен, религиозен, езиков произход и наследство, особено за младото поколение.

Днес хората с различно културно наследство и минало живеят в едно общество, но това общество монокултурно ли е, или межкултурно?

Миграцията и мобилността са почти неконтролируеми процеси, които често пъти водят до формирането на гета, сегрегация, расизъм. Свидетели сме на тези явления и днес в държави като Франция и Германия. Търсят се механизми за формирането на межкултурно общество, опитвайки се да дадем отговор на въпроса: „Защо е това противопоставяне и какви са възможните форми за съвместно съжителство?“. Могат ли хората от различни култури да образуват едно „межкултурно“ общество с по-трайни взаимодействия, и какви биха били последствията от това. Тези процеси са валидни и за Балканите и балканските държави – България, Сърбия, Македония и други.

Факт е, че традиционните културни критерии изчезват, нарастващото многообразие може да доведе до заплахата на идентичността. Понятия като нация, територия, религиозна принадлежност, професия и т.н., бързо се променят и губят своите основни характеристики.

По какъв начин ще определим идентичността си в променящия се свят? Какви критерии и ориентири можем да намерим? Ще можем ли да възвърнем увереността си в нашите културни корени и в същото време да чувстваме една глобална отговорност и принадлежност като жители на Европа и в частност на Балканите и света?

В този интернационален свят, държейки на своите различия, въпросът за властта придобива особена важност. Говори се за „сблъсък на цивилизациите“ и „война на културите“. Причиняват се много страдания, потъпкване на човешките права на регионално и национално ниво, тъй като „равните начала“ са написани на книга, а властта си остава базистна ценност на управляващите, което застрашава и процеса на културното многообразие.

Мотото: „Липсата на мир значи война“, няма еднозначно тълкуване, защото, значи ли, че липсата на война води автоматично до мир? Или копнеем за повече и имаме друго виждане за съвместно живеене?

Межкултурният диалог може да бъде един от инструментите, в усилията да разберем същността на социалния свят. Днес това е необходимо повече от когато и да е било.

Изложеното до тук в публикацията е от особена важност и е необходимо да отделим подобаващо място на **младите хора** в межкултурния диалог, тъй като те изживяват процесите много по-интензивно и са отворени за всякаква промяна.

В европейски план политиката на ЕС признава ценния принос, който младите хора биха могли да дадат в межкултурния диалог чрез активно участие в обществените процеси и насърчаване на младите хора да опознават новите култури. Следователно, младите хора са най-отговорни за процеса на межкултурния диалог, за взаимно опознаване, за откриване и изследване на многообразието в обществения живот.

Международните институции - Съветът на Европа, ОССЕ и Юнеско популяризират кампанията на Съвета на Европа под мотото „Всички равни – всички различни“, разглеждайки го като добър пример за популяризиране на ценностите, на толерантността и солидарността сред младите хора. Необходимо е обаче т.н. „структурен“ диалог между културите, което предполага межкултурният диалог да се превърне в приоритет на Европейския съюз. Това предполага прилагането на подхода „отдолу – нагоре“, означаващо че гражданското общество включително и младежките организации са дейни участници в межкултурния диалог.

Младежката политика и програмите на ниво Европейски съюз, предполагат межкултурният диалог да стане пресечна точка в различните политики на ЕС – култура, спорт, туризъм и т.н. Програмата „Младеж“ (2000-2006) – финансира проекти, насочени към развитието на културното разбирателство, защита на основните ценности-правата на човека, борба срещу расизма и ксенофобията, приемане на културното разнообразие, като по този начин улеснява диалога и съвместните действия на младите хора с различен културен, етнически и религиозен произход. На следващо място, Програмата „Младежта в действие“ (2007-2013) акцентира върху приоритетите за солидарност и толерантност сред младите хора, целяйки социалното сближаване и увеличаване разбирателството между младите хора от различни държави. (Вж.Благоева,2012).

Следователно межкултурният диалог може да бъде средство, което допринася за осъществяване на целите в приоритетни области на европейските младежки политики, на общите цели за участие в тях.

Културната и образователната политика в контекста на интеркултурен диалог предполага младите хора да бъдат считани за политически приоритет във всички области на обществения живот, включително и културата. Популяризирането на културата и достъпът на младите хора до нея може да укрепи връзките между отделните индивиди, да насърчи тяхното участие в обществото и да спомогне за интеграцията и межкултурния диалог.

Културата и творчеството са двигатели на личностното развитие, социалното сближаване и икономически растеж. Изкуствата също са сцена за противоречие и символична конфронтация, които позволяват индивидуалното изразяване, критична саморефлексия и посредничество, докосват се пряко до човешките емоции.

Културната дейност създава нови пространства и възможности за диалог. Популяризирането на стратегиите, които улесняват межкултурния диалог предполага и адекватна образователна система, която поражда способността за критичност и нововъведения, в които младите хора могат да участват и се изявяват.

Межкултурните способности, гражданското участие, социалната ангажираност, възгледи, основаващи се на солидарност и перспективност – следва да са част от обучението по гражданство, човешки права и средство за подобряване на мобилността, заетостта и социалното сближаване на младите хора.

Неформалното образование и обучение извън училището, най-вече чрез дейности, свързани с младежката работа е от особено значение. То насърчава ангажираността на младите хора и увеличава приноса им за популяризиране на ценностите, които са в основата на межкултурния диалог.

Младежките организации следва да играят важна роля в насърчаване на младежкото участие и подкрепа на младите хора при реализацията на ценностния им потенциал.

Европейската комисия, проучвайки националните подходи и практики, свързани с межкултурния диалог посочва, че националната младежка политика следва да се осъществява в три направления:

- Програма за борба с дискриминацията;
- Дейности за привличане на децата на емигрантите в училищата;
- Програми за трансграничен обмен.

В заключение ще представим някои насоки /тенденции/ от проведено проучване през 2014 г. сред студенти от Философски факултет при ВТУ „Св.св.Кирил и Методий“ В.Търново, относно ценностните им нагласи и поведение. Те се отнасят до следното:

Първо, съвременната култура поставя ударението върху бързината, силните чувства и мигновенните резултати, без взаимна свързаност.

Усилията трябва да се насочат към включване на разума и чувствата на младите хора. Като слабост можем да посочим отсъствието на категорията „морал“ при определени действия.

Второ, често пъти образованието, както посочихме по-горе в публикацията дава отговори, готови понятия и прости модели на обяснение. Медиите и рекламите работят опростенчески, задълбочавайки стереотипите и предразсъдъците, без да се съобразяват с многообразието, плурализма и осмислянето на социалните процеси.

Трето, младите хора се третираат като консуматори, където мотото е „По-силният оцелява“. Межкултурното общуване предполага взаимност и солидалност, за сериозно приемане на „другия“.

Четвърто, младите хора по-трудно намират критерии и принципи, обясняващи преживяванията и усещането за реалност, което е в резултат на промяната на личностната им идентичност. Хората и най-вече младите хора жадуват за хармония и стабилност.

Пето, обществото като цяло ограничава и не поощрява многообразието в действията на младите хора. То не подпомага дешифрирането на жизнените ситуации и културния релативизъм.

Шесто, често пъти младите хора се чувстват безпомощи по отношение на обществения живот, тъй като липсват демократични принципи и гражданска позиция. Межкултурното общуване е общуване за демокрация и гражданственост, открито несъгласие с диктата, изолацията и механизмите, които ги поддържат.

Седмо, политическите и публични дискусии опростяват фактите и рядко търсят причините, а историческата памет която се предава на младите хора е кратка и едностранчива. В европейски контекст межкултурния диалог предполага дълбоко осмисляне на отношението между Изтока и Запада и готовността да се влезе в истински диалог за нашата обща и различна история.

Посочените по-горе тенденции предполагат особено отношение към младите хора–двигатели на обществения прогрес, добре планирана ситуация на межкултурен диалог, основаваща се на обективните реалности в обществото.

Днешната ситуация е предизвикателство за младите хора, за Европа и на Балканите и за утвърждаване на межкултурния диалог. Именно затова нашата работа с младите хора е жизнено необходима сега и в дългосрочна перспектива.

REFERENCES

1. **Balkans-crisis of identities and intercultural communications.** Балканите-криза на

- идентичностите и междукултурните комуникации. Кръгла маса. в-к „Култура“ бр.19/20, 17 май 2002.
2. **Blagoeva-Hazurbasanova, E., 2012:** Благоева-Хазърбасанова, Е. 2012. Политика на ЕС в областта на образованието и културата. София.
 3. **Borisov, O., 2011:** Борисов, О. Татяна Хубенова, Мария Костова. 2011. Свобода за движение в ЕС. София.
 4. **Burdarov, G., 2012:** Бърдаров, Г. 2012. Емиграция, конфликти и трансформация на идентичности в ЕС. София.
 5. **Gulbrayt, J., 1993:** Гълбрайт, Дж. 1993. Анатолия на властта. София.
 6. **Grigorova, J., 1989:** Григорова, Ж. 1989. Протекционизъм и конкуренция на Балканите през ХХ-ти в. София.
 7. **Dichev, I., 2011:** Дичев, Ив. Стрмолясва ли се модерния свят, какъвто го познаваме. в-к „24 часа“, бр.219/13 август 2011.
 8. European security structures and peace in the Balkans. Европейски структури за сигурност и мирът на Балканите. 1996. София.
 9. **Zlateva, M., 2008:** Златева, М. 2008. Балканите-сложният комуникативен пъзел на Европа. София.
 10. **Mitrovich, 2010:** Митрович, Л. 2010. Преходът към периферния капитализъм. София.
 11. **Mateeva, S., 2006:** Матеева, С.. Властта на медиите и медиите на властта. Свобода за всеки: Електронно издание, март 2006, №7.
 12. **Moren, Edgor, 1995:** Морен, Едгор. 1995. Духът на времето. София.
 13. **Nikolova, M., 2011:** Николова, М. 2011. Публична дипломация и комуникиране на балканските култури В: Бузов, В. (съставител). Съвременни философски изследвания. В. Търново, 2011. с. 83-95.
 14. **Nikolova, M., 2013:** Николова, М. Регионален имидж на Балканите в сферата на културата. Електронно списание за медии, PR, журналистика, бизнескомуникации и реклама, бр.17/юли 2013.
 15. **Pindur, J., 2010:** Пиндър, Дж. 2010. Европейският съюз. София.
 16. **Raychev, I., 2010:** Райчев, И. 2010. Социология на глобализма. В. Търново.
 17. **Hyosh, E., 1998:** Хьош, Е. 1998. История на балканските народи. София.